

OP WEG NAAR DUURZAME BOLLENTEELT



Duurzame bollenteelt volgens SKAL-normen (EKO-keur)

ACHT AANBEVELINGEN

VOOR RIJK, PROVINCIE,

WATERSCHAP EN GEMEENTE

INLEIDING

De bollenteelt is net als de overige landbouw in Nederland vooral ingericht op basis van economische motieven. Meer dan andere land- en tuinbouwactiviteiten is de bollensector financieel bijzonder rendabel. Hierdoor groeit de sector gestaag en fors. Milieu, natuur en landschap zijn echter de verliezers. Het is de hoogste tijd om ook deze factoren in de bedrijfsvoering te betrekken en stapsgewijs over te schakelen op maatschappelijk verantwoord ondernemen. Wij, als milieu-organisaties, willen daar onze bijdrage aan leveren.

Milieufederatie Noord-Holland, Milieufederatie Drenthe, Zeeuwse Milieufederatie en Stichting Natuur en Milieu hebben onderzocht hoe duurzame bollenteelt in Nederland tot stand moet komen. In een werkconferentie hebben overheden en bollensector al kennis gemaakt met de eerste uitkomsten. In deze folder staan kernachtig samengevat de resultaten van ons werk.

Deze aanbevelingen zijn gericht aan verschillende overheden: het Rijk, de waterschappen, de provincies en de gemeenten. Overheden kunnen ze gebruiken in de rijksnota Ruimte, voor provinciale streekplannen, waterschapsplannen en voor gemeentelijk beleid. Wij willen graag met andere betrokkenen in gesprek om gezamenlijke uitgangspunten voor een duurzame bollenteelt te formuleren. Zonder 'license to produce' redt niemand het tenslotte. Ook wij zien graag dat de bollenvelden de eretitel 'nationale trots' blijven verdienen.

KORTE PROBLEMSCHETS

De bloembollenteelt is vooral gericht op bulkproductie, op kwantiteit. Er worden zoveel mogelijk bloembollen geteeld. Het productie-apparaat is ingesteld op groei, groei en groei. Er wordt hierbij gemakkelijk voorbij gegaan aan de werkelijke maatschappelijke behoefte waarin de bloembol voorziet. En die behoefte bestaat uit: 'het overbrengen van emoties'. Om hierin te voorzien hoeft kwantiteit niet voorop te staan. Hoe breng je emoties beter over: met een bos 'vuile' tulpen van 20 stuks of met een schoon bosje van 15 tulpen? Door zich meer te richten op kwaliteit dan kwantiteit kan de kweker wellicht bij een gelijkblijvende winst volstaan met minder bollen per hectare en met een bijbehorende reductie van bestrijdingsmiddelen, meststoffen, schuren, enz. Voorwaarde is natuurlijk wel een andere marketing en promotie en dat de consument deze verandering begrijpt én dat de sector in zijn geheel deze nieuwe zienswijze overneemt.

Er is al veel geschreven over de problemen voor milieu, natuur en landschap in de bollenteelt. Wij beperken ons tot een korte schets. Het kennen van de problemen is een voorwaarde om tot oplossingen te komen.

In het algemeen is er bij gangbare bollenteelt sprake van:

- Een hoog gebruik van bestrijdingsmiddelen en meststoffen.
- Verspreide schuren en kassen die het landschap verstoren.
- Een lage grondwaterstand en grote zoetwaterbehoefte die verdroging tot gevolg heeft.

De knelpunten van de continue teelt:

- Ernstige waterverontreiniging door gebruik van bestrijdingsmiddelen en meststoffen: forse overschrijdingen van MTR-waarden komen regelmatig voor.
- Het ophogen van landbouwgrond met zeezand laat gronden ontstaan die heel gevoelig zijn voor uitspoeling, waardoor verspreiding van vervuiling ontstaat.
- Verdroging van duingebieden door bollenteelt.

De knelpunten van de reizende teelt:

- Een hogere milieubelasting dan bij het oorspronkelijke agrarische grondgebruik.
- Door meer grondwateronttrekkingen en drainage dan bij oorspronkelijk agrarisch gebruik neemt de verdroging toe.
- Plaatselijk aantasting landschap, zoals de essen in Drenthe.
- Vindt opvallend vaak plaats in kwetsbare gebieden als grondwaterbeschermingsgebieden en nabij natuur.

Projectvestigingen zijn bedoeld een antwoord te bieden voor een aantal van bovenstaande knelpunten. Mede op grond van de ervaring met Hollands Bloementuin in de Kop van Noord-Holland moet worden vastgesteld dat van duurzame bollenteelt in projectvestigingen vooralsnog geen sprake is:

- De aanleg van zuiveringsvoorzieningen komt moeizaam tot stand.
- De milieuwinst van zuiveringsvelden is onduidelijk.
- De beloofde biologische teelt komt niet van de grond.
- Verplaatsing van bollenteelt vanuit de gevoelige duinzoom naar nieuwe projectvestiging vindt niet plaats.

Al deze knelpunten zijn geen natuurverschijnsel.

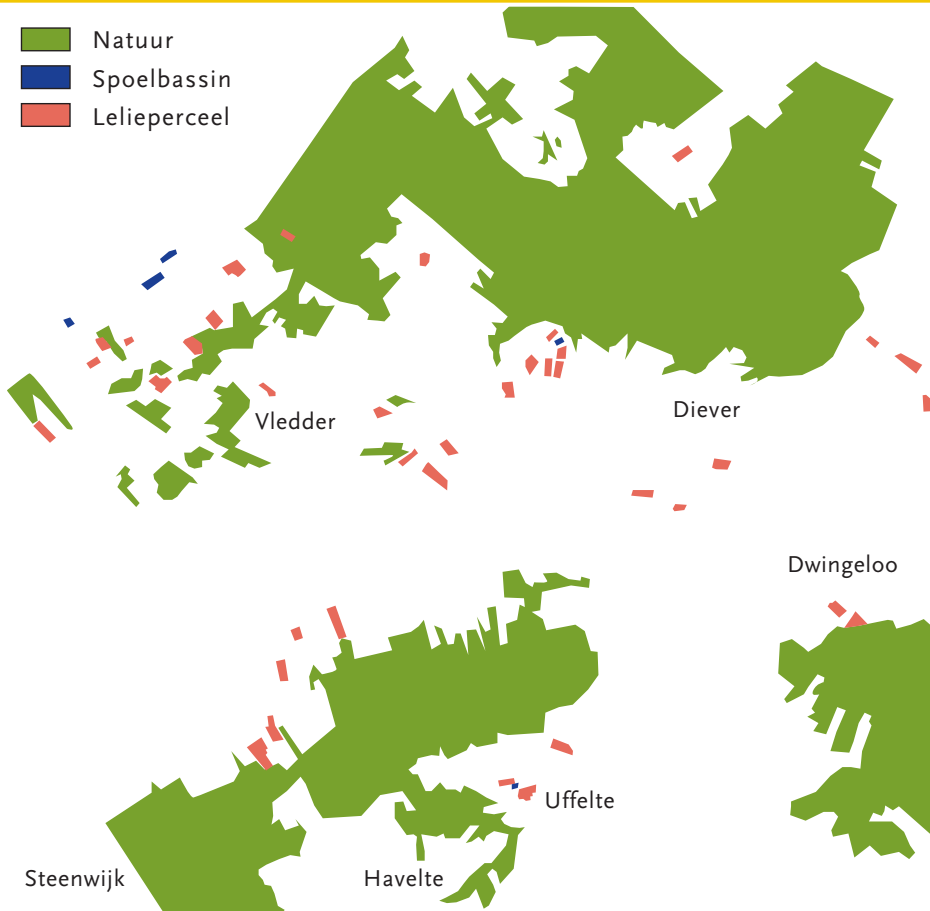
Daarom onze aanbevelingen aan de verschillende overheden om de geschetste problemen te voorkomen, te reduceren of op te lossen. Duidelijk is dat er een overheidstaak ligt. Alleen met het stellen van randvoorwaarden zijn de knelpunten op te lossen. Op veel terreinen ontbreekt op dit moment concreet instrumentarium. Dit hiaat moet worden opgevuld door verbetering van regelgeving op het gebied van ruimtelijke ordening en milieu. Aanvullend kunnen 'zachtere' instrumenten tot verbeteringen leiden, zoals onderlinge afspraken tussen stakeholders: overheden, bollensector en maatschappelijke organisaties.

Hiernaast volgen acht aanbevelingen met een korte motivatie. Meer informatie is natuurlijk op te vragen bij de betrokken milieuorganisaties. Zie voor adressen de achterkant van deze folder.

Spoelbasins in Drenthe (lelieteelt) met water van onbekende kwaliteit



- Natuur
- Spoelbassin
- Lelieperceel



Beregening: draagt bij aan verdroging

Lelieteel en natuur: een ongeschikte combinatie

AANBEVELINGEN

■ AANBEVELING 1

GEEN UITBREIDING BOLLENTEELT, TENZIJ...

De bollenteelt groeit. Dit geldt voor de permanente bollenteelt maar ook de zogenaamde reizende bollenteelt is in opmars buiten de traditionele bollenprovincies Noord- en Zuid-Holland. De bollenteelt gaat gepaard met aanzienlijke problemen op het gebied van milieu, natuur en landschap. De vraag is of uitbreiding volgens de huidige methoden vanuit duurzaamheidsoogpunt verantwoord is. De milieu-organisaties beantwoorden deze vraag vooralsnog met: nee.

Hoe mag het dan wel? Uitbreiding kan plaatsvinden onder de volgende voorwaarden:

- Geen bezanding meer – vooral ook niet in bestaande bollengebieden. De enige uitzondering is als er bij uitplaatsing van bollenbedrijven uit kwetsbare gebieden aantoonbare milieuwinst is te behalen. Rijk, provincie en gemeenten dienen hier op toe te zien.
- Geen vergraving en egalisering van belangrijke aardkundige waarden (zoals essen). Goede gemeentelijke bestemmingsplannen zouden dit met aanlegvergunningen moeten voorkomen.

- Geen (grootschalige) bebouwing in waardevol landschap. Provinciale streekplannen en gemeentelijke bestemmingsplannen geven hierbij duidelijkheid.
- Geen waterpeilverlaging, ontwatering en grondwateronttrekking bij natuurgebieden. Provincie en gemeente zorgen er samen met waterschappen voor dat er geen verdergaande verdroging van de natuur optreedt.
- Garantie dat voldoende zoetwater beschikbaar is. Te bewaken door de waterschappen en provincies.
- Geen regionale milieuverslechtering. Het standstill-beginsel vereist dat alle overheden zich hiervoor inspannen. Geïntegreerde teeltmethoden, MPS-keur, Milieukeur, EKO-keur en het laten zien van Best Practises kunnen hierbij helpen.

Bovenstaande punten moeten er voor zorgen dat er geen nieuwe saneringssituaties worden gecreëerd. Locaties waar - met inachtneming van bovenstaande punten - mogelijkheden zijn voor uitbreiding geven voorrang aan bedrijven die vertrekken uit te saneren bollenteeltgebieden.

■ AANBEVELING 2

MAAK EEN MILIEU-EFFECT-RAPPORTAGE (MER) VOOR PROJECTLOCATIES

Vooralsnog is niet duidelijk of projectvestiging van bollenteelt per saldo beter is voor milieu, natuur en landschap. Het beleid van het Rijk om nieuwe projectlocaties aan te wijzen is dan ook prematuur. Wel kan een projectvestiging milieuwinst opleveren bij uitplaatsen van bollenbedrijven uit kwetsbare gebieden. De nota Ruimte mag alleen locaties aanwijzen voor potentiële projectvestigingen als er door het Rijk een (locatie-)mer voor uitbreiding van de bollenteelt is uitgevoerd. Het daadwerkelijk ontwikkelen van een projectvestiging kan pas na het opstellen van een (provinciale) inrichtings-mer.

■ AANBEVELING 3

MAAK DE KOSTPRIJS TRANSPARANT

Hanteer het principe 'de vervuiler betaalt' en breng alle maatschappelijke kosten in rekening. Denk hierbij aan zuiveringskosten van vervuild water, kosten van (effecten van) verlaagd waterpeil, milieubelasting van meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Dit past heel goed bij het concept van duurzaam ondernemen (maatschappelijk verantwoord ondernemen). Tevens komt dan een eerlijker prijsvergelijking met biologisch geteelde bloembollen tot stand. Het Rijk kan dit realiseren binnen het interdepartementale project 'Transparantie' (van EZ, VROM en LNV).

Bollenteelt en natuur: zo kan het ook



Van es afkomstige spoelgrond van onbekende kwaliteit

■ AANBEVELING 4

BREIDT MONITORING UIT

Metten is weten. Monitoring dient echter wel gebruikt te worden om tot verbetering te komen. Om de gevolgen van de bollenteelt op de grond- en de oppervlaktekwaliteit te kunnen vaststellen dient ook in de leliecentra in Noord Limburg en Zuidwest Drenthe een monitoringsprogramma te worden opgezet. Het Landelijk Milieuoverleg Bloembollen verzamelt nu alleen in de bollenconcentratiegebieden jaarlijks gegevens over de ontwikkeling van de oppervlaktewaterkwaliteit in bloembollenteeltgebieden, en tweejaarlijks over de grondwaterkwaliteit. Buiten de concentratiegebieden voor bollenteelt in Noord-Holland, Zuid-Holland en Flevoland wordt slechts beperkt gemeten. De zeer milieubelastende lelieteelt is inmiddels echter geconcentreerd in Noord Limburg en Zuidwest Drenthe. In deze hoger gelegen gebieden is het risico op uitspoeling- en afspoeling van in de lelieteelt gebruikte bestrijdingsmiddelen groot. Daar komt nog bij dat Zuidwest Drenthe een zeer kwetsbaar gebied is vanwege de aanwezigheid van een groot aantal grote natuurgebieden. Inzicht in de gevolgen van de lelieteelt op de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater is daarom dringend noodzakelijk. Rijk, waterschappen en provincies dienen een monitoringsprogramma op te stellen en uit te voeren en dit als basis te gebruiken om tot milieuverbetering te komen.

Naast het puur monitoren van water, lucht en bodem is het bewaken en bijsturen van processen die de verduurzaming tot stand moeten brengen van groot belang. Dit kan tot stand komen in overleg tussen sector, overheden en maatschappelijke organisaties en leiden tot certificering van bedrijven of bedrijfsprocessen.



■ AANBEVELING 5

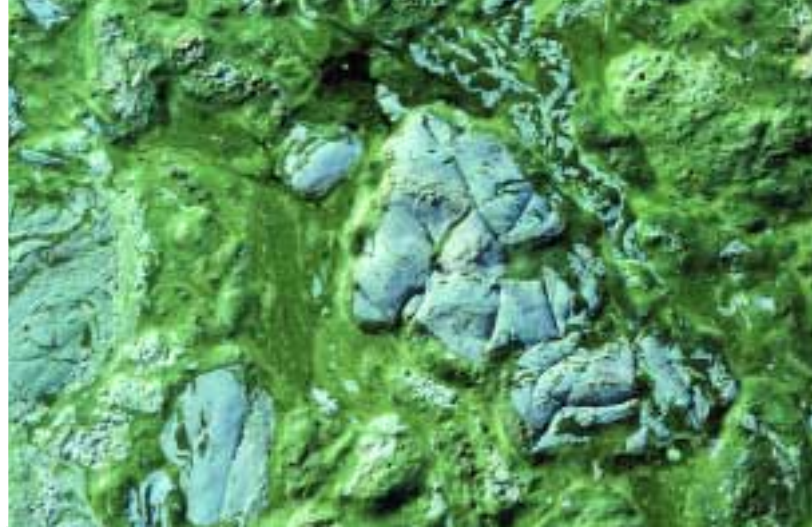
STIMULEER BIOLOGISCHE TEELTMETHODEN EN DE AFZET

De kennis en ervaring die door slechts een tiental biologisch werkende kwekers is opgedaan dient ten volle benut te worden. Het is immers vreemd als op het ene perceel tulpen geteeld worden met 0 kg/ha aan chemische bestrijdingsmiddelen en op een ander perceel zo'n 50 kg/ha 'nodig' wordt geacht. Het geleerde in de biologische praktijk dient als inspiratiebron voor gangbare bedrijven om tot innovaties te komen en kan bijvoorbeeld leiden tot een geïntegreerde gewasbescherming. Rijk en provincies zetten hiervoor stimuleringsmaatregelen in, waarbij ook aandacht is voor de afzet. Hiernaast heeft het Rijk al de uitspraak gedaan dat 10% van de Nederlands landbouw in 2010 biologisch moet zijn. Dit dient ook voor het bloembollenareaal te gelden!

■ AANBEVELING 6

GA OVER TOT AGRO-CLUSTERING

De groei van de bollenteelt brengt met zich mee dat aan de bollenteelt gerelateerde activiteiten, zoals verwerking en de broeierij, ook groeien. Dit leidt in bepaalde regio's tot verspreide kassen- en schurenbouw. Ten aanzien van glastuinbouw is het landelijk beleid gericht op de concentratie. Een vergelijkbaar beleid zou in de nota Ruimte moeten gelden voor schuren en kassen ten behoeve van bollenteelt. Dit beleid moet worden vertaald in provinciale streekplannen en gemeentelijke bestemmingsplannen. Agroparken bieden hierin plaats aan niet locatiegebonden bebouwing voor de bewerking en verwerking van bloembollen. Alleen aantoonbare locatiegebonden gebouwen mogen – landschappelijk ingepast – in het landelijk gebied een plek krijgen.



Vermesting leidt tot explosieve algengroei

■ AANBEVELING 7

VERBETER WVO-VERGUNNINGPLICHT

De aanvullende regelgeving voor gebieden met veel continue bollenteelt in Noord- en Zuid Holland (WVO-vergunningplicht) moet worden gerepareerd. In het Lozingenbesluit (AmvB Open Teelten) zijn voor agrarische activiteiten algemene voorschriften geformuleerd om de verontreiniging van sloten met bestrijdingsmiddelen te beperken. Voor de bestaande bollengebieden werd de WVO-vergunningplicht ingesteld om de veel grotere waterverontreiniging in die gebieden aan te kunnen pakken. In nieuwe bollengebieden, die ontstaan door bezanding, geldt de aanvullende WVO vergunningplicht echter niet, terwijl de milieuverontreiniging daar even ernstig is of wordt als in de al bestaande bollengebieden. Nieuwe bollengebieden vallen in de huidige regelgeving dus tussen wal en schip. Het Rijk moet deze tekortkoming met grote urgentie herstellen.

Daarnaast dient de effectiviteit van de WVO-vergunningplicht in de bestaande bollengebieden te verbeteren door scherper beleid van waterschappen en andere overheden.

Oprukkende bebouwing: verschuring en verkassing

Zand naar boven halen in Noord-Hollandse kleipolder



AANBEVELING 8

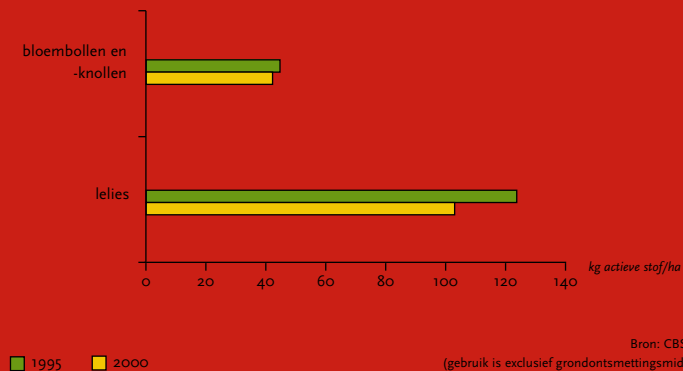
KOM SPOEDIG TOT MILIEUVERBETERING IN KWETSBARE GEBIEDEN

In kwetsbare gebieden, zoals grondwaterbeschermingsgebieden en inzigtgebieden nabij natuurgebieden, dienen provincies stimuleringsbeleid voor de bollenteelt op te zetten. Dat beleid richt zich op versnelde realisatie van de doelstelling van het landelijke convenant gewasbescherming (vermindern van de milieubelasting door bestrijdingsmiddelen met tenminste 95%): in 2005 in plaats van 2010.

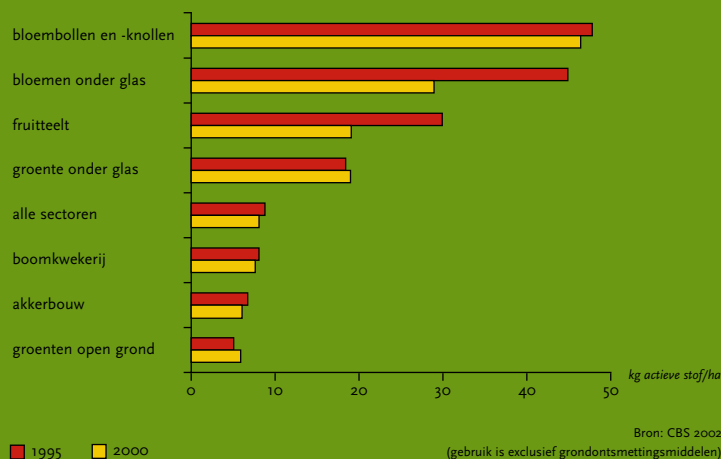
De reizende bollenteelt is inmiddels deels gevestigd in kwetsbare gebieden, zoals Zuidwest Drenthe. Aangezien het hierbij gaat om de zeer milieubelastende lelieteelt, is versnelde realisering van de gewasbeschermingsdoelstelling hier gewenst.

Divers beleid spreekt over extensivering van de continue bollenteelt in de kwetsbare binnenduinenranden in Noord- en Zuid-Holland. Uitvoering dient nu krachtig opgepakt te worden.

BESTRIJDINGSMIDDELENGEBRUIK



VERGELEKEN MET ANDERE SECTOREN



CONTACTPERSONEN

Noord-Holland

Milieufederatie Noord-Holland, Ton Geraedts
t.geraedts@mnh.nl, 075-6351598

Zeeland

Zeeuwse Milieufederatie, Melissa Ernst
mernst@zmf.nl, 0113-230075

Drenthe

Milieufederatie Drenthe, Judith van den Berg
j.vd.berg@mfdrenthe.nl, 0592-311150

Landelijk

Stichting Natuur en Milieu, Stephan Steverink
s.steverink@snm.nl, 030-2331328

Projectleiding

Cock van der Kaay
c.vd.kaay@mnh.nl, 075-6351598
Stationsstraat 38
1506 DH Zaandam

COLOFON

Tekst: projectteam 'Bollenteelt in Nederland'

Eindredactie: Cock van der Kaay

Vormgeving: ontwerp bureau suggestie & illusie

Druk: USP

Papier: Reviva Print

Oplage: 1500 stuks

Website: www.natuurenmilieunederland.nl
kijk bij thema Groene Ruimte

Het project en deze uitgave zijn mede mogelijk gemaakt door het Ministerie van VROM en de Nationale Postcodeloterij.

